

Gábor Eszter

BARDOLY ISTVÁN 60

Nem szeretem ezeket a kerek évfordulókat, mert az idő múlására emlékeztetnek. A hatvanadik még hagyján, mert ez a megünneplésre méltatott évfordulók legkorábbija, holott 30 évvel ezelőtt még a férfiak nyugdíjba eresztésének ideje volt. Szörnyű! Mostanra annyit javult a helyzet, hogy legalább nem kell nyugdíjba menni. A megünnepelt 60-as férfiak is maradhatnak aktívak és fiatalok.

Köszöntöm az aktív és ifjú Bardoly Istvánt!

Ez a köszöntés már rosszul indul. Hét évvel ezelőtt, amikor laudáltam a nevezett urat a Hosszúnevű Társulat által neki ítelt Henszlmann Imre díj átadása alkalmából, be kellett vallanom, hogy bajban vagyok, mert „[a]mikor elvállaltam a megbízást, nem is gondoltam, hogy a feladat meglehetősen nehéz, mert ha nem róla lenne szó, akkor gond nélkül felhívnám Bardolyt, hogy mondja meg, hogy azon kívül, amit magam is tudok, mit kell még tudnom az ipséről, és hol találok meg az irodalmat. Ezt most mégsem tehetem, magamra vagyok utalva, elképzelhető tehát, hogy lényeges dolgokat kifelejték. Így jár az, aki évek, mondhatni évtizedek óta az ünnepeltre támaszkodik, és el is lustul ennek következtében.”

Az évtizedek nem túlzás. 40 éve lehetett, amikor a Műemlékfelügyelőségen őrzött Molnár Farkas-hagyatékából szerettem volna néhány lapot megnézni, de ez komoly, szinte áthághatatlan akadályba ütközött. Ekkor mondta Tóth Melinda – a nála nem mindennapos népmesei fordulattal –, hogy kérd meg az OMF könyvtárában az én „kicsi szögámat”, Bardoly Pistit, ő majd előkeríti neked. És lón. Bardoly még valóban Pisti volt, talán 19-20 éves, és – az ő kifejezésével – „lóti-futi” a könyvtárban. Pontosabban szólva raktáros, aki már akkor szinte mindent ismert, mindent megtalált és előkerített, amit lehetett – és amit nem lehetett, azt is.

Innen nőtt a szemünk előtt azzá, akinek ma ismerjük, a magyar művészettörténet kiváló bibliográfusává és szerkesztőjévé, majd művelőjévé.

Az OMF könyvtárában hamar kinőtt a „lóti-futi” szerepből, és lassan minden érdemi munkát magára vállalt és el is látott. Szerzeményezési ügyekben is vele lehetett megtárgyalni, ha valami műemléki, építészettörténeti tárgyú könyvet találtam a boltokban, és a Szépművészeti Múzeum számára nem vehettem meg. Amikor a Prestel Verlag XIX. századi sorozatának még kapható köteteit – költségvetési fedezet nélkül, személyes hitelemre támaszkodva – behozattam az „idegennyelvű könyvesboltba” (akkor még volt ilyen), holott tudtam, hogy a Múzeumnak csak a teoretikus, és a kifejezetten képzőművészeti tárgyúakat vehetem meg, Bardoly azonnal megértette a tennivalót és elrendezte, hogy az építészeti köteteket megvegye az OMF – az ugyanis nem volt kétséges, hogy a szakmának szüksége van erre a sorozatra; hogy itthon is, mégha szétszórva is, hozzáférhetőek legyenek a kötetek.

(Lehet, hogy ez már az intézeti könyvtárossága idején történt és nem az OMF, hanem a Művészettörténeti Intézet könyvtárába kerültek a szóban forgó könyvek?) Könnyen és értelmesen lehetett vele együttműködni.

Ezt persze nemcsak én vettem észre, hanem nálam fontosabb emberek is, például Marosi Ernő, aki a nyolcvanas évek elején, talán 83-ban átcsábította a Művészettörténeti Intézet könyvtárába. Bardoly István közben elvégezte az egyetemet, és könyvtárosi tevékenysége mellett, illetve annak részeként egyre több időt szentelt a bibliográfusi feladatoknak. Eleinte Tímár Árpád munkatársaként, majd mind jobban önállósulva jelentek meg a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézete, később - a nevét folyton változtató - OMF kiadásában bibliográfiái, amelyek kutatómunkánknak nélkülözhetetlen segédeszközeivé váltak. E bibliográfiák a lehető teljességre törekszenek, minden eldugott kiadó kiadványát és minden rejtett periódikát feltárnak, miközben mutatóik minden segítséget megadnak használóinknak.

(Egy véstes hiányt tapasztaltam mindössze: az 1991-es Ybl-kiállítás katalógusának bibliográfiájából - *A klasszicizmus és historizmus építészetének irodalma 1956-1991. Válogatás* - kimaradt a Németh Lajos féle kézikönyv - *Magyar Művészet 1890-1914* - általam elkövetett vonatkozó fejezetének említése. Ezt én nagyon zokon vettem, és Petőfi szavaival fenyegettem meg a vétkezőt, hogy akkor sem bocsátok meg neki, ha halottas ágyamnál térdepelve könyörög bocsánatért. Ezt meg ő vette a szívére, és úgy vezetelt, hogy *A Magyar Műemlékvédelem Bibliográfiája (1976-1990)* című nagy művének 507. oldalán a 2546. tételt, *Az ezredéves emlék* című örökbecsű cikkemet kétszer szerepeltette. Mit volt mit tennem, megbocsátottam.)

A bibliográfusi munkának eredménye, sőt feltétele, hogy a bibliográfus lehetőleg mindent megnéz és elolvas. Bardoly elolvas, de az olvasottakat nem tartja meg féltékenyen magának, hanem lehetőleg azonnal hírré is teszi azoknak, akiket illet. Tudja, ki mivel foglalkozik, és ha bármilyen eldugott helyen talál valami vonatkozó érdekes információt, azt azonnal közli az érintettel. Köszönetképpen lassan elkezdünk élösködni rajta. Kíváncsi vagyok, hetente hány telefont kap azzal a kérdéssel, hogy mit tud XY-ról, vagy erről-arról?

Ilyen felvilágosítási, ismeretterőbbitési szolgáltatás keretében adta kölcsön nekem Kászonyi Dániel emlékiratait, Halász Imre ragyogó visszaemlékezését, *Az egy letűnt nemzedéket*, amelyből a dualizmus korának magyar politikájáról és politikai szereplőiről többet tudtam meg, mint bármi másból, és amelyet magam talán soha sem találtam volna meg, hiszen addig sem találtam rá, amíg ő nem figyelmeztetett és nem adta kölcsön a ritka könyvet is. De figyelmeztetett arra is, hogy olvassam csak el Herczeg Ferenc emlékezéseit, mert hazudik ugyan, de figyelmesen olvasva sok minden kiderül belőle.

A 90-es évek közepén aztán visszacsábították az - akkor talán már - Országos Műemlékvédelmi Hivatalhoz, de már nem könyvtári lóti-futinak, hanem gyűjteményi önálló osztályvezetőnek. A hivatali, szervezési és bibliográfusi munkák mellett ekkor kezdődött szerkesztői működése is. Szerkesztője, esetleg társszerkesztője lett a műemléki hivatal kiadványainak, a Divald Kornél munkásságát feldolgozó *A „szentek fuvarosa”* című nagyszerű kötetnek (1999), Könyöki József műemlékfelméréseit

összegyűjtő *Az örökség hagyományozása* (2000), a *Műemlékvédelem törvényi keretek között* (2001) című munkáknak. Más kiadónál sajtó alá rendezte és megszerkesztette fiatalon elhunyt felesége, Maros Donka posztumusz könyvét, az Iparművészeti Múzeum „kisművészeti” gyűjteményének feldolgozásán alapuló, a maga nemében egyedülálló, szellemes tanulmányokat közkinccsé tevő *Bájos semmisségeket* (2002). Szerkesztett Festschrifteket: Koppány Tibor tiszteletére 1998-ban és Granasztóiné Györffy Katalin tiszteletére 2004-ben. 1995-től ő a *Műemlékvédelmi Szemle* egyik szerkesztője, és ő szerkeszti a 2002-től, a XI. kötetrel újrainduló műemlékvédelmi évkönyvet, a *Magyar Műemlékvédelem* című tudományos periodikát. (Ezirányú tevékenységeiről tanult kollégáim részletesebben és mélyrehatóbban szólnak majd. Azt azonban meg kell még jegyezni, hogy jó szerkesztő módjára nemcsak hozott anyagból dolgozik, hanem időnként maga is rendel – belőlem is kipréselt egy olyan írást, amelyet nagyon nem akartam megírni, és bevallom, utólag nem bántam meg, hogy engedtem unszolásának.)

A „szentek fuvarosa” kötetben a szerkesztési munka mellett Divald Kornél kéziratait is sajtó alá rendezte, és talán ezzel indult szöveggondozói tevékenysége. Főműve a Mednyánszky László feljegyzéseit tartalmazó kötet, amelyet a festő naplóinak, jegyzeteinek kiolvasásával és sajtó alá rendezésével csodálatra- és irigyléreméltó színvonalon oldott meg. (E feladat mibenlétéhez tudnunk kell, hogy Mednyánszky feljegyzései titkosírással, pontosabban a görög abc betűivel, különböző nyelveken: magyarul, németül, franciául íródtak.) Érdemes a 2003-ban megjelent kötet egy-egy facsimile oldalával megpróbálkoznunk, hogy a feladat nagyságáról fogalmunk legyen. A csaknem ezer tételt tartalmazó jegyzetapparátus a szereplő személyekre, eseményekre, helyszínekre és kapcsolatokra részletes és kimerítő magyarázattal szolgál – hogy a Mednyánszky-jegyzetek feloldásának, kutatásának történetére kitekintő utószót és függelékeket külön ne is említsen.

A Mednyánszky-kutatással, a 2000-ben megjelent Mednyánszky-olvasókönyvvel kapcsolódott be Bardoly István az *Enigma* című folyóirat szerkesztői munkájába. „Bardoly István könyvtáros és klasszikus műveltségű bibliográfus személyével megérkezett az *Enigma* hasábjaira a filológia és a recepciótörténet. [...] Bardoly kitűnő kézirat-kiolvasó, segítségével olyan forráskiadások valósultak meg, mint a [...] *Mednyánszky-olvasókönyv*, [...] vagy a Farkas István kézirat frontnaplóját is tartalmazó hadifestészet-szám.” – írta a főszerkesztő Markója Csilla a folyóirat 50. számának köszöntőjében. Az *Enigma* keretében jelent meg Bardoly ötletére és Markója Csillával történő társszerkesztésben az „*Emberék, és nem frakkok*.” A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai címet viselő, öt kötetes tudománytörténeti esszégyűjtemény 2006 és 2010 között. Ez a sorozat egy majdan megírandó magyar művészettörténetírás-történet alapját képezheti.

A Régészeti és Művészettörténeti Társulat 2008-ban – az utolsó pillanatban – a szakmánkat kívülről támogató kiváló személyek tevékenységének elismerésére alapított Henszlmann Imre díjjal tüntette ki Bardoly Istvánt, aki bár „kivülről indult és onnan támogatót”, a 2000-es évek kezdetére a határokat átlépve, belülré ért. A „*Tévedéseiben is becsületes idealista*” – Apró adalékok Kenczler Hugó életéhez.

(*Etüdök. Tanulmányok Granasztóiné Györfly Katalin tiszteletére*, Bp. 2004.) és Gerevich Tibor és a műemlékvédelmi törvény. *Adalékok a magyar műemlékvédelem történetéhez (Magyar Műemlékvédelem XIII.* Bp. 2006) című tudománytörténeti tanulmányai, vagy a legutóbbi *A „falak is szenvednek – épület(sorsok) és kutató(sorsok) 1945–1963 (Művészettörténeti Értesítő 64.* 2015. 69–114.) már a filológiai módszerekhez visszakanyarodó mai művészettörténet-írásunk szerves részét képezik.

Bardoly István a szemünk előtt lett ifjú könyvtári lóti-futiból szakmánkat kívülről és belülről egyaránt támogató, megbecsülendő és megbecsült, nélkülözhetetlen segítőtársunk.

2008-as laudációmat a következőkkel zártam: „Engedjék meg a tisztelt kollegák, hogy visszaélve jelenlegi helyzetemmel, a szokásoktól eltérően, egy exkluzív társaság, a Volt Művészeti Könyvtárosok ZE, azaz Zártkörű Egyletének tagsága – jómagam – és a tiszteleti tagság – Tóth Melinda – nevében is jókívánásaimat fejezzem ki ez alkalomból »szeretett elnökünk«¹-nek Bardoly Istvánnak.” De Melinda nem jött el a jeles eseményre, megfélekedezett róla, megfélekedezett az előző esti hosszas megbeszélésünkről. Ekkor vettük észre, hogy valami baj van, – jókedvű marhaskodásunk egyszerre rémületbe fordult. Bocsánat, hogy szomorúan zárom, de így kell tennem, mert Tóth Melinda kihagyhatatlan részese volt kettőnk történetének.

¹ Vö.: Ludas Matyi 1945–1948. Szegő Gizi (GIS) sorozata A Legifjabbak Szabad Szagszervezete.